

KHOVANSJTSJINA

MODEST MOESOROSKI

Moskou, 1682. Bij zijn overlijden heeft tsaar Fjodor III geen wettige erfgenaam nagelaten. Zijn zwakzinnige broer Ivan en zijn halfbroer Peter – de latere Peter de Grote – worden beiden tsaar onder het regentschap van Ivans zus Sofia. Prins Ivan Khovanski heeft de machtsgreep van Sofia mogelijk gemaakt door met zijn gewapende garde, de ‘streltsy’, een revolte uit te lokken. Deze revolte staat bekend in de Russische kronieken als ‘de zaak Khovanski’ (‘Khovansjtsjina’). Met zijn ‘streltsy’, een elitekorps binnen het leger, installeert Ivan Khovanski een schrikbewind. Tegenstanders van regentes Sofia worden genadeloos uitgeschakeld en verraad wordt bestraft. Maar de overmoedige Ivan Khovanski en zijn zoon Andrej bezondigen zich aan machtsmisbruik, wat duidelijk wordt in hun strijd om Emma, een Duitse krijgsgevangene. Marfa, de verloofde van Andrej, voelt zich door hem bedrogen en samen met Dosifej, de leider van de Oud-Gelovigen, neemt ze het meisje in bescherming. (De Oud-Gelovigen vormen een religieuze sekte die in onvrede met kerkelijke hervormingen zich hebben afgescheiden van de Russisch-Orthodoxe Kerk.)

Vader en zoon Khovanski, die meer en meer een bedreiging vormen voor de keizerlijke macht, zijn intussen in een kwaad daglicht geplaatst door Sjakloviti, een bojaar (en daarmee vertegenwoordiger van de Russische adel) die incognito een aanklacht heeft laten opstellen en verspreiden waarin hij de Khovanski’s beticht van een samenzwering tegen de troon. Er ontstaat een verbeterd machtsspel waarin, behalve de Khovanski’s, Sjakloviti zelf en Prins Golitsin betrokken zijn. Golitsin, eerste minister van Sofia en haar vroegere minnaar, onderhandelt tevergeefs met Ivan Khovanski over machtsaanspraken, terwijl Dosifej hen blijft herinneren aan het welzijn van Rusland. Het bericht van Sjakloviti dat Peter de Grote zelf de touwtjes in handen heeft genomen en wil afrekenen met de Khovanski’s, schudt de kaarten grondig dooreen.

De Streltsy worden door de troepen van Peter bestreden en Ivan Khovanski wordt in een hinderlaag gelokt en door Sjakloviti eigenhandig vermoord. Golitsin wordt verbannen zoals Marfa, in de rol van waarzegster, eerder had voorspeld. De tegenstanders van de nieuwe tsaar worden op die manier uitgeschakeld maar op weg naar het schavot verleent Peter onverwacht gratie aan de Streltsy.

De Oud-Gelovigen hebben vernomen dat tsaar Peter ze massaal wil ombrengen. Omsingeld door Peters troepen plegen ze collectief zelfmoord. Er komt een einde aan een chaotische tijd waarin alle pogingen tot politieke en maatschappelijke veranderingen gedoemd waren tot mislukking.